

पत्रकार दुर्घटना बीमा (व्यवस्थापन) निर्देशिका, २०७०

प्रस्तावना: पत्रकारिताको क्षेत्रमा क्रियाशील रहँदाका बखत कुनै दुर्घटनामा परी चोक पटक लागेको वा अङ्गभङ्ग भएको अवस्थामा पत्रकारलाई औषधोपचारको व्यवस्था गर्न तथा त्यस्तो दुर्घटनाका कारणबाट निजको मृत्यु भएको अवस्थामा निजको आश्रित परिवारलाई क्षतिपूर्ति प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाई पत्रकारहरुको आर्थिक सुरक्षा तथा पेशागत व्यावसायिकता अभिवृद्धिमा सहयोग पुर्याउन पत्रकारहरुको दुर्घटना बीमा गर्ने सम्बन्धी निर्देशिका तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न बाञ्छनीय भएकोले,

नेपाल सरकारले सुशासन (व्यवस्थापन र सञ्चालन) ऐन, २०६४ को दफा ४५ बमोजिम यो निर्देशिका बनाएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस निर्देशिकाको नाम “पत्रकार दुर्घटना बीमा (व्यवस्थापन) निर्देशिका, २०७०” रहेको छ ।

(२) यो निर्देशिका सम्वत् २०७० साल कार्तिक १ गतेदेखि प्रारम्भ भएको मानिनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा, यस निर्देशिकामा-

(क) “कोष” भन्नाले दफा ८ बमोजिम स्थापना भएको पत्रकार बीमा अक्षय कोष सम्भन्नु पर्छ ।

(ख) “समिति” भन्नाले दफा ९ बमोजिम गठन भएको सञ्चालक समिति सम्भन्नु पर्छ ।

(ग) “पत्रकार” भन्नाले सञ्चार प्रतिष्ठानमा व्यवस्थापकीय वा प्रशासकीय अधिकार प्राप्त गरेको व्यक्ति बाहेक सञ्चार सम्बन्धी व्यवसाय वा सेवालाई मुख्य व्यवसाय अपनाई पारिश्रमिक लिई सञ्चार प्रतिष्ठानमा पूर्ण वा आंशिक समय काम गर्ने नेपाली नागरिकलाई सम्भन्नु पर्दछ र सो शब्दले सञ्चार प्रतिष्ठानमा समाचार सामग्री सङ्कलन, उत्पादन, सम्पादन वा सम्प्रेषण गर्ने प्रधान सम्पादक, सम्पादक, संवाददाता, स्ट्रिञ्जर, समाचारवाचक, कार्यक्रम निर्देशक, अनुवादक, वेबपेज डिजाइनर, स्तम्भ लेखक, फोटो पत्रकार, प्रेस क्यामेरामेन, व्यङ्ग्य चित्रकार, कार्यक्रम निर्माता वा सञ्चालक, दृश्य वा भाषा सम्पादक जस्ता पत्रकारिता पेशासँग सम्बन्धित कार्यमा संलग्न रहेको वा नेपाली सञ्चार माध्यमको आधिकारिक प्रतिनिधिको हैसियतमा विदेशमा रही काम गरेको नेपाली नागरिक समेतलाई जनाउँछ ।

(घ) “बीमा” भन्नाले यस निर्देशिका अन्तर्गत गरिएको दुर्घटना बीमालाई सम्भन्नु पर्दछ ।

(ङ) “मन्त्रालय” भन्नाले नेपाल सरकार, सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय सम्भन्नु पर्दछ ।

३. बीमा गरिने: (१) पत्रकारले आफ्नो कार्य सम्पादन गर्दाका बखत हुनसक्ने दुर्घटनाबाट हुने क्षति बापत बीमित पक्षले देहाय अनुसारको सुविधा प्राप्त गर्नेगरी बीमालेख तयार गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ:-

- (क) दुर्घटनाको कारण मृत्यु भएमा पाँचलाख रुपैयासम्म,
- (ख) दुर्घटनाको कारणबाट श्रम नियामावली, २०५० मा उल्लेख भए बमोजिमका चोटपटकको कारणबाट ७५ प्रतिशतभन्दा बढी अशक्तता भएकोमा पाँच लाख रुपैयासम्म, र
- (ग) खण्ड (क) र (ख) मा लेखिएको अवस्थामा बाहेक दुर्घटनाबाट उत्पन्न उपचार बापत लाग्ने खर्चको हकमा बील बमोजिम बढीमा दुई लाख रुपैयासम्मको वास्तविक उपचार खर्च ।

तर-

- (क) त्यस्तो उपचार खर्चमध्ये बीस प्रतिशत बराबर रकम सम्बन्धित पत्रकारले नै व्यहोर्नु पर्नेछ र बाँकी ८० प्रतिशत रकम बीमकले व्यहोर्नेछ ।
- (ख) उपचार खर्चको कूल रकम बीमाङ्कको २ प्रतिशत भन्दा कम भएको अवस्थामा बीमितले क्षतिपूर्ति दावी गर्न पाउनेछैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कुनै अन्य निकायबाट दुर्घटना बीमा गरिएका पत्रकारको हकमा यस निर्देशिका अन्तर्गत बीमा गरिने छैन ।

४. बीमितले लाभ प्राप्त गर्ने अवस्था: (१) दफा ३ बमोजिम बीमा लेख जारी भएकोमा बीमाबाट बीमितले आफ्नो कर्तव्यपालनको सिलसिलामा भएको दुर्घटनाका कारण उत्पन्न देहायको कुनै अवस्थामा लाभ प्राप्त गर्न सक्नेछ:-

- (क) बीमित व्यक्तिको मृत्यु भएमा,
 - (ख) बीमित व्यक्ति स्थायी रूपले पूर्ण वा आंशिक रूपमा अशक्त भएमा, वा
 - (ग) बीमित व्यक्ति अस्थायी रूपले पूर्ण अशक्त भएमा ।
- (२) बीमित व्यक्ति दुर्घटनामा परी घरमै बसेर उपचार गर्नुपर्ने अवस्थामा निजको औषधोपचारमा बील बमोजिमको लाग्ने खर्च बीमितले भराई लिन पाउनेछ ।
- (३) बीमित व्यक्तिको मृत्यु भएमा निजले इच्छाएको व्यक्तिले र ईच्छाएको व्यक्ति नभएमा नजिकको हकवालाले बीमा रकम बुझिलिन पाउनेछ ।

५. बीमितले बीमा सुविधा प्राप्त गर्न नसक्ने अवस्था : दफा ४ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि दुर्घटना बीमा अन्तर्गत देहायका अवस्था वा कारणबाट बीमितको मृत्यु भएमा वा निजलाई चोटपटक लागेमा दफा ३ बमोजिम दुर्घटना बीमा वापतको सुविधा दावी गर्न पाइने छैन:-

(क) पत्रकारिता सम्बन्धी कामको सिलसिलामा बाहेक जोखिम छ भन्ने जानी जानी काम गरेको कारणले आफैले चोटपटक लगाएको भएमा, आत्महत्या वा सोको प्रयास गरेमा, मादक पदार्थ वा लागू औषधीको प्रभावको कारणबाट कुनै घटना घटेको भएमा,

(ख) प्रचलित कानून बमोजिम अनुमति प्राप्त हवाई जहाजमा यात्रीको रुपमा यात्रा गरेकोमा बाहेक अन्य उडानमा हवाई यात्रा गरी घटना घटेमा, कावा खाने खेल (Wheel Race), घोडा दौड, बन्जी जम्पिङ्ग, प्याराग्लाइडिङ्ग वा मोटरसाइकल दौड, पोलो, शिकार, स्की डाइभिङ्ग, पर्वतारोहण, निशानवाजी वा यस्तै साहसिक खेलहरूमा संलग्न भएको कारण घटना घटेको भएमा,

(ग) होस ठेगाना नभएको कारणबाट सिर्जना भएको घटनामा, बीमित व्यक्तिले प्रचलित कानून प्रतिकूल कार्य गरेका कारणबाट सिर्जित परिणाममा, दुर्घटनाबाट नभई उद्वेग वा स्नायु सम्बन्धी चोटपटकका कारणबाट घटना घटेको भएमा,

(घ) मानव जीवन रक्षा गर्ने प्रयास गर्दा बाहेक नचाहिंदो खतरा मोल्ने कार्य गरेवापत दुर्घटना भएमा ।

(ङ) आणविक विकिरण वा आणविक ईन्धनको विस्फोटन वा ज्वलनपछि बाँकी रहन गएको पदार्थबाट निस्कने रेडियोधर्मिताको कारण हुने दुर्घटनामा ।

६. बीमाशुल्क वा बीमितको योगदान : (१) यस निर्देशिका बमोजिम बीमा कार्यक्रममा सहभागी हरेक बीमितका लागि वार्षिक रुपमा बुझाउनु पर्ने बीमाशुल्कको ७५ प्रतिशत रकम दफा ८ बमोजिमको कोषबाट व्यहोरिने छ र बाँकी २५ प्रतिशत रकम स्वतन्त्र पत्रकार भए निज स्वयंले र संचार प्रतिष्ठानमा कार्यरत पत्रकार भए निज सम्बद्ध संचार संस्थाले व्यहोर्नु पर्नेछ ।

तर, सरकारी लोक कल्याणकारी विज्ञापन नलिने मिडियामा कार्यरत पत्रकार, स्वतन्त्र रुपमा कार्यरत पत्रकार र समाचार उत्पादन कार्यमा संलग्न पत्रकारहरूले आफैले बीमा शुल्कको पचास प्रतिशत रकम बुझाई बीमा योजनामा सहभागी हुन सक्नेछन् ।

७. सहभागीको योग्यता : यस निर्देशिका बमोजिमको बीमामा सहभागी हुनका लागि सम्बन्धित पत्रकारले देहायको योग्यता पूरा गरेको हुनुपर्नेछः

(क) सूचना विभागबाट जारी गरिने प्रेस परिचयपत्र प्राप्त गरेको,

(ख) नेपाल पत्रकार महासंघको सदस्यता प्राप्त गरेको ।

८. अक्षयकोषको स्थापना र संचालन : (१) यस निर्देशिका बमोजिम नेपाल सरकारका तर्फबाट वार्षिक रुपमा बीमाशुल्क भुक्तानी गर्ने प्रयोजनका लागि “पत्रकार दुर्घटना बीमा कोष” नामको एक अक्षय कोष स्थापना गरिनेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको कोषमा देहायका नगद तथा वस्तुगत सहायता रहने छन्:-

- (क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान,
- (ख) नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालयको स्वीकृति लिई विदेशी सरकार वा व्यक्ति, अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्थाबाट प्राप्त अनुदान,
- (ग) नेपाल पत्रकार महासंघ वा सञ्चार प्रतिष्ठान द्वारा प्राप्त रकम
- (घ) गैरआवासीय नेपालीबाट प्राप्त अनुदान
- (ङ) अन्तर्राष्ट्रिय च्यारिटीबाट प्राप्त अनुदान
- (च) नेपाली संघ, संस्था वा व्यक्तिबाट प्राप्त अनुदान
- (छ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त अनुदान ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम कोषमा प्राप्त रकम सञ्चालक समितिले “पत्रकार बीमा कोष” का नाममा “क” वर्गको वाणिज्य बैंकको मुद्दती निक्षेपमा जम्मा गरिनेछ ।

(४) कोषमा वार्षिक रुपमा प्राप्त हुन आउने व्याज रकमबाट पत्रकारहरुको दुर्घटना बीमा वापत वार्षिक रुपमा तिर्नुपर्ने बीमाशुल्क मध्ये नेपाल सरकारतर्फको दायित्व भुक्तानीका लागि खर्च गरिनेछ ।

तर बीमा गरिने पहिलो वर्षको बीमा शुल्कका लागि आवश्यक पर्ने रकम अक्षयकोषमा राखिएको रकमबाटै व्यहोरिने छ ।

(५) कोषको सञ्चालन संचालक समितिका सदस्य सचिव र सूचना विभागका लेखा प्रमुखको संयुक्त हस्ताक्षरबाट हुनेछ ।

(६) कोष कुनै कारणले विघटन भएमा कोषमा रहेको बाँकी रकमसञ्चित कोषमा जम्मा हुनेछ ।

(७) सञ्चालक समितिले कोषको परिचालन तथा काम कारवाहीको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन हरेक वर्षको श्रावण मसान्तभित्र सूचना तथा संचार मन्त्रालयमा बुझाउनु पर्नेछ ।

९. सञ्चालक समितिको गठन: कोषको नीतिगत निर्णय तथा कोष सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नको लागि देहाय बमोजिमको एक कोष सञ्चालक समिति रहनेछ:-

(क) सचिव, सूचना तथा संचार मन्त्रालय	-संयोजक
(ख) अध्यक्ष, नेपाल पत्रकार महासंघ, केन्द्रिय समिति	-सदस्य
(ग) सदस्य प्रतिनिधि, प्रेस काउन्सिल नेपाल	-सदस्य
(घ) बीमा समितिको सिफारिशमा समितिबाट मनोनित बीमा विज्ञ	-सदस्य
(ङ) महानिर्देशक, सूचना विभाग	-सदस्य-सचिव

१०. सञ्चालक समितिको बैठक :

- (१) समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नेछ ।
- (२) समितिको बैठक समितिको संयोजकले तोकेको मिति, स्थान र समयमा बस्नेछ ।
- (३) समितिको बैठकमा छलफल हुने विषय सहितको सूचना समितिको सदस्य-सचिवले बैठक बस्नु अगावै लिखित रुपमा सबै सदस्यलाई दिनु पर्नेछ ।
- (४) समितिको बैठकमा पचास प्रतिशतभन्दा बढी सदस्यहरु उपस्थित भएमा समितिको बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।
- (५) समितिले सम्बन्धित निकायका पदाधिकारी, विशेषज्ञ वा अन्य उपयुक्त ठानेको व्यक्तिलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।
- (६) समितिको बैठकको निर्णय समितिको सदस्य सचिवले प्रमाणित गरी राख्नु पर्नेछ ।

११. सञ्चालक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: सञ्चालक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) कोषको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने,
- (ख) अक्षय कोषबाट वार्षिक रुपमा कोषमा प्राप्त हुन आउने व्याज रकमबाट पत्रकारहरुको दुर्घटना बीमा वापत तिर्नुपर्ने बीमा शुल्कमध्ये नेपाल सरकारको तर्फबाट व्यहोरिनु पर्ने दायित्व भुक्तानीका लागि खर्च गरिने रकमको अंश तोक्ने,
- (ग) बीमा गरिने पहिलो वर्षमा बीमा शुल्कका लागि आवश्यक पर्ने रकम अक्षयकोषबाट निकास दिने,

(घ) कोषका प्रशासनिक निर्णयहरु अनुमोदन गर्ने,

(ङ) अन्य आवश्यक कार्य गर्ने ।

१२. बीमा प्रशासन तथा सञ्चालन: (१) बीमा प्रशासन सम्बन्धी कार्य गर्नका लागि सूचना विभागमा कोषको एक सचिवालय रहनेछ ।

(२) एक आर्थिक वर्षमा कोषलाई प्राप्त भएको व्याजको २ प्रतिशत रकममा नबढाई समितिले स्वीकृत गरेको बजेटको अधीनमा रही कोषको प्रशासकीय काममा खर्च गर्न सकिनेछ ।

(३) पत्रकारहरुको अभिलेख सूचना विभाग र नेपाल पत्रकार महासंघको समन्वयमा तयार गरिनेछ ।

(४) बीमाका लागि बीमक संस्थाहरुको छनौट सम्बन्धी प्रकृया सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ तथा सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ बमोजिम हुनेछ ।

१३. कोषको खर्च विधि र अभिलेख: (१) कोषको लेखा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम राख्नु पर्नेछ ।

(२) कोषको सम्पूर्ण लेखा वार्षिक रुपमा महालेखा परीक्षकको कार्यालयबाट लेखा परीक्षण गराई सार्वजनिक जानकारीको लागि प्रकाशन गर्नुपर्नेछ ।

(३) कोषको सचिवालयले आफूले गरेको काम कारवाहीको अभिलेख अद्यावधिक गरी राख्नु पर्नेछ र बीमामा सहभागी हुने पत्रकारहरुको नाम नामेसी सहितको प्रगति विवरण प्रत्येक चौमासिक रुपमा सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

१४. प्रक्रिया निर्धारण गर्न सक्ने: सञ्चालक समितिले पत्रकारहरुको बीमाका सम्बन्धमा यस निर्देशिकामा व्यवस्था नभएका विषयमा आवश्यकता अनुसार थप प्रक्रिया निर्धारण गर्न सक्नेछ ।